

Drept procesual civil

Legislație internă și internațională. Doctrină și jurisprudență

– Curs universitar –

Ediția a II-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic

București

-2019-

Cuprins

PARTEA I. PARTEA GENERALĂ	5
CAPITOLUL I. INTRODUCERE ÎN DREPTUL PROCESUAL CIVIL	
CA RAMURĂ DE DREPT	7
Secțiunea I. Noțiuni generale despre dreptul procesual civil	7
§1. Noțiunea de drept procesual civil	7
§2. Dreptul procesual civil, autonom și drept comun	10
§3. Izvoarele dreptului procesual civil ca ramură de drept	14
Secțiunea a II-a. Normele de procedură civilă	19
§1. Noțiune și clasificare	19
§ 2. Acțiunea normelor de drept procesual civil	24
CAPITOLUL II. REALIZAREA DREPTULUI PROCESUAL CIVIL –	
PROCESUL CIVIL	36
Secțiunea I. Noțiunea, fazele și principiile procesului civil	36
§ 1. Noțiunea și fazele procesului civil	36
§ 2. Principiile procesului civil	37
Secțiunea a II-a. Participanții la procesul civil.....	74
§ 1. Prezentare.....	74
§ 2. Instanța de judecată.....	75
§ 3. Incidente procedurale privind compunerea și constituirea instanței	83
§ 4. Părțile	93
§ 5. Procurorul	126
CAPITOLUL III. ACȚIUNEA CIVILĂ	130
Secțiunea I. Noțiune, elemente și clasificare.....	130
§ 1. Noțiune și elemente	130
§ 2. Clasificarea cererilor civile	133
Secțiunea a II-a. Condițiile de exercițiu ale acțiunii civile.....	137
CAPITOLUL IV. COMPETENȚA.....	153
Secțiunea I. Competența generală și competența jurisdicțională	
a instanțelor judecătorești.....	153
§ 1. Noțiuni generale.....	153
§ 2. Competența generală a instanțelor judecătorești.....	154
§ 3. Competența jurisdicțională a instanțelor judecătorești	146

Secțiunea a II-a. Prorogarea competenței, excepția de necompetență, conflictele de competență	178
§ 1. Prorogarea competenței instanței sesizate	178
§ 2. Instrumentul juridic pentru protejarea regulilor privitoare la competență – excepția de necompetență	184
§ 3. Conflictele de competență	186
CAPITOLUL V. PROCEDURA CONTENCIOASĂ	190
Secțiunea I. Actele de procedură și termenele procedurale	190
§ 1. Actele de procedură civilă – generalități	190
§ 2. Citarea și comunicarea actelor de procedură	191
§ 3. Termenele procedurale	206
Secțiunea a II-a. Sancțiuni procedurale	210
§ 1. Nulitatea	210
§ 2. Decăderea	214
§ 3. Perimarea	216
§ 4. Alte sancțiuni	218
Secțiunea a III-a. Cererile	221
§ 1. Cererea de chemare în judecată	221
§ 2. Întâmpinarea	233
§ 3. Cererea reconvențională	234
§ 4. Timbrarea cererilor	239
Secțiunea a IV-a. Ședința de judecată	249
§ 1. Primul termen de judecată	249
§ 2. Etape și reguli de desfășurare	250
§ 3. Încheierile de ședință	254
Secțiunea a V-a. Excepțiile procesuale	244
§ 1. Noțiuni și feluri	244
§ 2. Reguli procedurale	246
Secțiunea a VI-a. Probele	256
§ 1. Prezentarea probelor	256
§ 2. Cercetarea procesului în cazul administrării probelor de către avocați sau consilieri juridici	261
§ 3. Proba cu înscrisuri	264
§ 4. Proba cu martori	281
§ 5. Prezumțiile	287
§ 6. Proba cu rapoarte de expertiză	291
§ 7. Mijloacele materiale de probă	295
§ 8. Cercetarea la fața locului	297
§ 9. Mărturisirea	298
§ 10. Asigurarea probelor	302
Secțiunea a VII-a. Incidente procedurale și acte de dispoziție ale părților	306
§ 1. Generalități	306
§ 2. Suspendarea procesului	307
§ 3. Acte de dispoziție ale părților	312

Respect pentru oameni și cărți

Secțiunea a VIII-a. Hotărârea.....	318
§1. Noțiuni, feluri, procedura deliberării și pronunțării, conținutul hotărârii.....	318
§2. Aspecte legate de hotărârea judecătorească	325
§3. Efectele hotărârii judecătorești.....	331
CAPITOLUL VI. CĂILE DE ATAC	342
Secțiunea I. Prezentare generală, clasificare și principii	342
§1. Noțiuni introductive	342
§2. Clasificarea căilor de atac	343
§3. Principii în materia căilor de atac	344
Secțiunea a II-a. Apelul.....	347
§1. Reguli generale privind apelul	347
§2. Judecata apelului.....	356
Secțiunea a III-a. Căile extraordinare de atac – recursul.....	360
§1. Reguli generale privind recursul.....	360
§2. Motivele de casare și judecata recursului	366
Secțiunea a IV-a. Căi extraordinare de atac – Contestația în anulare și Revizuirea.....	374
§1. Contestația în anulare.....	374
§2. Revizuirea	380
Secțiunea a V-a. Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare	390
§1. Recursul în interesul legii	390
§2. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept.....	392
CAPITOLUL VII. PROCEDURA NECONTENCIOASĂ JUDICIARĂ	395
BIBLIOGRAFIE PARTEA I.....	369
PARTEA A II-A. DESPRE EXECUTAREA SILITĂ	410
CAPITOLUL I. GENERALITĂȚI DESPRE EXECUTAREA SILITĂ.....	413
Secțiunea I. Executarea silită. Prezentare și istoric	413
§1. Prezentare.....	413
§2. Executarea silită în trecut.....	414
Secțiunea a II-a. Normele și principiile executării silite	415
§1. Sediul normelor care reglementează executarea silită	415
§2. Principii în executarea silită.....	416
§3. Executarea silită directă și executarea silită indirectă – modalități ale executării silite.....	420
CAPITOLUL II. EXECUTAREA SILITĂ – REGULI GENERALE.....	426
Secțiunea I. Participanții la executarea silită.....	426
§1. Părțile. Drepturile și obligațiile părților. Capacitatea și calitatea procesuală. Pluralitatea de creditori. Transmisiunea calității procesuale	426

§2. Organele de executare.....	436
§3. Instanța de executare.....	440
Secțiunea a II-a. Cerințe ale declanșării executării silite.....	443
§1. Creanța.....	443
§2. Titlul executoriu.....	445
§3. Încuviințarea executării silite.....	462
Secțiunea a III-a. Reguli generale de executare.....	466
§1. Reguli de executare și somația ca act de executare.....	466
§2. Prescripția dreptului de a obține executarea silită.....	433
§3. Perimarea executării silite.....	478
§4. Amânarea, suspendarea, restrângerea, încetarea executării.....	445
Secțiunea a IV-a. Proceduri care facilitează executarea silită – măsurile asigurătorii și impedimente la executare.....	483
§1. Măsurile asigurătorii.....	483
§2. Impedimente la executare.....	488
Secțiunea a V-a. Bunurile supuse executării.....	491
§1. Obiectul executării silite: bunurile urmăribile și bunurile neurmăribile.....	491
CAPITOLUL III. CONTESTAȚIA LA EXECUTAREA SILITĂ.....	499
Secțiunea I. Noțiuni, subiecte și felurile contestației la executare.....	499
§1. Prezentare generală.....	499
§2. Subiectele contestației la executare.....	499
§3. Categorii de contestații la executare.....	500
Secțiunea a II-a. Reguli de depunere și soluționare, suspendarea executării silite, căi de atac și efectele hotărârii.....	507
§1. Reguli de depunere și soluționare.....	507
§2. Suspendarea executării silite.....	474
§3. Căi de atac și consecințele soluției pronunțate în contestație asupra executării silite.....	477
BIBLIOGRAFIE PARTEA A II-A.....	480
PARTEA A III-A. PROCEDURI SPECIALE.....	485
CAPITOLUL I. PREZENTAREA MATERIEI.....	487
CAPITOLUL II. DIVORȚUL.....	529
§1. Prezentare.....	529
§2. Dispoziții procedurale în materia divorțului.....	530
§3. Divorțul pe cale administrativă și divorțul pe cale notarială.....	540
CAPITOLUL III. PROCEDURA PUNERII SUB INTERDICȚIE JUDECĂTOREASCĂ.....	542
CAPITOLUL IV. PROCEDURA DE DECLARARE A MORȚII.....	545

CAPITOLUL V. PARTAJUL	548
§1. Prezentare.....	548
§2. Părțile în partaj, cererea și instanța competentă.....	548
§3. Procedura partajului și hotărârea	549
CAPITOLUL VI. ORDONANȚA PREȘEDINȚIALĂ	555
Secțiunea I. Noțiuni, istoric și importanță	555
§1. Noțiuni și istoric	555
§2. Importanța procedurii	555
Secțiunea a II-a. Condiții de admisibilitate a ordonanței președințiale.....	559
§ 1. Prezentarea condițiilor	559
§ 2. Analiza condițiilor specifice	560
Secțiunea a III-a. Domenii de aplicare a ordonanței președințiale.....	556
Secțiunea a IV-a. Procedura în fața instanței de fond	562
CAPITOLUL VII. ACȚIUNILE POSESORII.....	566
Secțiunea I. Noțiuni și felurile acțiunilor posesorii	566
Secțiunea a II-a. Condițiile de exercitare a acțiunilor posesorii.....	567
§1. Condiții generale.....	567
§2. Condiții speciale	567
Secțiunea a III-a. Reguli procedurale pentru soluționarea cererilor posesorii și hotărârea	570
CAPITOLUL VIII. PROCEDURA OFERTEI DE PLATĂ ȘI CONSEMNAȚIUNII.....	572
CAPITOLUL IX. ORDONANȚA DE PLATĂ.....	575
Secțiunea I. Noțiuni și domeniu de aplicare	575
Secțiunea a II-a. Reguli procedurale privind ordonanța de plată	577
§1. Competența de soluționare, cererea și probele.....	577
§2. Cererea în anulare	579
CAPITOLUL X. PROCEDURA ÎN CERERILE CU VALOARE REDUSĂ	583
CAPITOLUL XI. EVACUAREA DIN IMOBILELE FOLOSITE SAU OCUPATE FĂRĂ DREPT	587
CAPITOLUL XII. PROCEDURA PRIVITOARE LA ÎNSCRIEREA DREPTURILOR DOBÂNDITE ÎN TEMEIUL UZUCAPIUNII.....	590
CAPITOLUL XIII. PROCEDURA REFACERII ÎNSCRISURILOR ȘI HOTĂRĂRIILOR DISPĂRUTE.....	593
CAPITOLUL XIV. CAUȚIUNEA JUDICIARĂ.....	595
BIBLIOGRAFIE PARTEA A III-A	559

CAPITOLUL I INTRODUCERE ÎN DREPTUL PROCESUAL CIVIL CA RAMURĂ DE DREPT

Secțiunea I

Noțiuni generale despre dreptul procesual civil

§1. NOȚIUNEA DE DREPT PROCESUAL CIVIL

1. Prezentare generală

Pacea socială este determinată și organizată de norma juridică. Potrivit lui Hegel „prin faptul că dreptul se instituie și că el este cunoscut se înlătură tot accidentalul simțirii, al opiniei subiective, forma răzbunării, a milei, a egoismului și numai astfel își dobândește dreptul determinația sa adevărată și ajunge la cinstea ce i se cuvine” (Hegel, *Principiile filosofiei dreptului*, 1969, p. 241).

Norma substanțială sau materială și norma procesuală se completează formând cadrul juridic general pentru buna desfășurare a relațiilor sociale.

Ce este dreptul civil fără dreptul procesual civil? Un ansamblu de norme menit să disciplineze relațiile sociale, prin oferirea unui model de conduită, care rămâne neîmplinit uneori din cauze dependente de voința subiectelor de drept.

Dreptul civil nu are eficiență fără ***dreptul procesual civil*** în cazurile în care subiectele de drept nu respectă dispozițiile sale reglementare. Faptul instituirii și cunoașterii dreptului nu trebuie să conducă imediat la concluzia că acesta va fi întocmai respectat. În lumea raporturilor private, omul „greșește” involuntar sau împotriva, are atitudini conforme sau contrare dreptului după cum consideră că i se realizează propriul interes. Respectul normei se poate datora fie convingerii subiectelor de drept că norma le este potrivită și avantajoasă, fie temerii insuflăte de aplicarea sancțiunii. Așadar, încălcarea normei de drept substanțial poate avea drept cauză, pe de o parte, credința destinatarului normei constând în inutilitatea acesteia sau în in Justiția pe care i-o produce respectarea acesteia, iar pe de altă parte, înlăturarea subiectivă a temerii pentru sancțiunea de aplicat.

Dreptul subiectiv civil este definit ca posibilitatea titularului de a avea o anumită conduită, de a pretinde o conduită corespunzătoare subiectului pasiv, constând în „a da”, „a face” sau „a nu face”, iar în caz de nevoie, de a apela la forța coercitivă a statului (Ungureanu, Munteanu, *Drept civil. Partea generală*, 2013, pp. 107-108; Chelaru, *Drept civil. Partea generală*, 2007, p. 58; Beleiu, *Drept civil român, Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, pp. 73 și 74; Boroi, *Drept civil. Teoria generală*, p. 56).

Când titularul nu-și poate exercita dreptul absolut în toate prerogativele sale, deoarece un terț îl împiedică să o facă, sau când titularul dreptului relativ nu-și poate realiza creanța pentru că subiectul pasiv abordează o conduită contrară dreptului, trebuie să existe un remediu, o soluție care să ducă la realizarea conținutului raportului juridic respectiv.

În această situație, în raport cu conținutul definiției anterioare se poate susține că titularul dreptului subiectiv civil se află în „caz” (stare) de nevoie, astfel că are deschis apelul la forța coercitivă a statului. Acest aspect a fost relevat plastic în literatura de specialitate prin utilizarea noțiunilor metaforice de „ordine de pace” și „ordine de război”, arătându-se că atunci când „ordinea de pace” este afectată de atitudinea contrară dreptului subiectiv ea devine o „ordine de război” (Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, 2007, p. 9), impunându-se apelul la forța coercitivă prin aplicarea normei procesuale.

S-a arătat în doctrină că „dreptul procesual reprezintă cealaltă față a dreptului material” (civil), constituind aspectul său sancționator (Stoenescu, Zilberstein, *Drept procesual civil. Teoria generală*, 1983, p. 39). Pe de altă parte și dreptul procesual ar fi de neconceput fără existența unui drept material pe care să-l apere și să-l valorifice (Ciobanu, *Drept procesual civil*, vol. I, 1986, p. 11).

Dat fiind raportul între dreptul substanțial și dreptul procesual, devine importantă determinarea conținutului acestuia din urmă, deoarece posibilitatea de a apela la forța statală pentru asigurarea protecției dreptului subiectiv nu se referă numai la obținerea unei hotărâri judecătorești, ci și la punerea acesteia în aplicare. Atâta timp cât încălcarea dreptului subiectiv se produce ca urmare a faptului că autorul încălcării nu se teme de sancțiunea care poate interveni, este cert că după obținerea unui act jurisdicțional care să-l oblige la conduita corectă sau să-l sancționeze, atitudinea sa poate fi pe mai departe determinată de simpla sa voință, astfel că se impune organizarea unui ansamblu de norme care să asigure și executarea hotărârilor obținute, tot prin intermediul forței publice, statale.

Așadar, dreptul procesual civil cuprinde normele juridice care reglementează organizarea și desfășurarea activității de soluționare a pricinilor referitoare la drepturi subiective civile și la situațiile juridice ocrotite de lege, precum și la executarea silită a titlurilor executorii.

Literatura de specialitate a prezentat de-a lungul timpului o serie de definiții ale dreptului procesual civil ca ramură de drept (Herovanu, *Principiile procedurii judiciare*, vol. I, 1932, p. 5 și urm.; Boroș, Rădescu, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, 1996, p. 6; Măgurean, *Drept procesual civil*, 2004, p. 7; Dănilă, Roșu, *Drept procesual civil*, 2004, p. 1; Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, 2007, p. 4; Leș, *Tratat de drept procesual civil*, 2010, p. 13; Tăbărcă, *Drept procesual civil*, vol. I, 2008, p. 9; Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, Noul Cod de procedură civilă, 2013, pp. 90-92; Tăbărcă, *Drept procesual civil*, 2013, p. 8; Ciobanu, Briciu, Dinu, *Drept procesual civil, drept execuțional civil, arbitraj, drept notarial, curs de bază pentru licență și masterat, seminare și examene*, 2013, p. 58, Leș, *Tratat de drept procesual civil*, 2014, p. 21), însă dintre acestea o reținem pe aceea conform căreia dreptul procesual civil reprezintă ansamblul normelor juridice care reglementează modul de judecată de către instanțele judecătorești a pricinilor privitoare la drepturi civile ori la interese legitime care se pot realiza numai pe calea justiției, precum și modul de executare silită a hotărârilor judecătorești sau a altor titluri executorii (Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. I, 1996, p. 158).

Definiția aduce în discuție câteva noțiuni care trebuie analizate. Astfel, pricinile sunt privitoare la **drepturi civile** (subiective – n.n.) ori la interese legitime (situații juridice ocrotite).

Noțiunea de **drepturi civile** cuprinde nu numai drepturile subiective civile consacrate de normele de drept civil, care se raportează și la relațiile de familie, comerciale etc., ci și la cele prevăzute de dreptul muncii, de dreptul proprietății intelectuale etc.

Notiunea de „drept civil” a fost extinsă prin intrarea în vigoare a noului Cod civil, la 1 octombrie 2011, art. 2 și 3 din cod prevăzând că acesta reglementează raporturile patrimoniale și nepatrimoniale dintre persoane, ca subiecte de drept civil, dar se aplică totodată raporturilor dintre profesioniști, precum și raporturilor dintre aceștia și orice alte subiecte de drept civil, profesioniștii fiind toți cei care exploatează o întreprindere (comerciant, întreprinzător, operator economic, precum și orice alte persoane autorizate să desfășoare activități economice sau profesionale, astfel cum aceste noțiuni sunt prevăzute de lege – art. 8 din Legea nr. 71/2011; (Cărpenaru, *Dreptul comercial în condițiile noului Cod civil*, în CJ nr. 10/2010, p. 546).

În același timp, art. 2 C. pr. civ. arată că dispozițiile Codului de procedură civilă sunt dispoziții de drept comun în materie civilă, astfel că ele se aplică și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare.

În forma anterioară adoptării Legii nr. 76/2012, de punere în aplicare a codului se definea materia civilă prin orice raporturi de drept privat și de drept public, cu excepția celor supuse legii penale, fiind astfel cert că noțiunea de *civil* înțeleasă de cod este mult mai largă din punct de vedere procesual, regulile codului urmând să se aplice și unor raporturi care, substanțial, nu aparțin dreptului civil (Leș, *Noul Cod de procedură civilă, Comentariu pe articole*, vol. I, *Articolele 1-449*, 2011, p. 5).

Pentru a evita însă orice controverse care ar fi putut deriva din utilizarea noțiunii de „drept public”, forma actuală a codului nu se mai referă expres la aceasta, dar arată expres că aceeași procedură se va aplica și în materii (care nu țin de dreptul privat – n.n.) și pentru care legea specială nu cuprinde reglementări aparte, cum este cazul dreptului administrativ, supus aceleiași proceduri civile, în completarea dispozițiilor Legii nr. 554/2004 (Tabacu, *Procedura contenciosului administrativ și noul Cod de procedură*, RTSA nr. 2 (29) decembrie 2011, p 200; ÎCCJ, S. cont. adm. și fisc., dec. nr. 2558 din 14 mai 2010, în RRDJ nr. 2/2010, pp. 118-124).

Interesul legitim definește situația socială care nu se poate realiza decât pe calea justiției; deși ea nu are o reglementare substanțială pentru a fi considerată ca drept subiectiv, se aseamănă foarte mult cu acesta, bazându-se uneori chiar pe aparență: posesia ca stare de fapt, interese nesustținute de un drept subiectiv (în procedura necontencioasă), sau dreptul nu este încă exigibil, încuviințarea unor situații noi (adoția) etc.

Totodată definiția menționează pe lângă hotărârile judecătorești și **alte titluri executorii**, înțelegând astfel și actele autentice întocmite de notarii publici, titlurile de creanță în materie fiscală (Codul de procedură fiscală – Legea nr. 207/2015¹), procesele-verbale de contravenție (O.G. nr. 2/2001), contractele de credit, inclusiv contractele de garanție reală sau personală, încheiate de o instituție de credit (O.U.G. nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului²), cambia, biletul la ordin și cec-ul (legile nr. 58 și 59 din 1934³) etc. (Hurubă, în Leș, I., coordonator, *Tratat de drept procesual civil*, vol. II, 2015, pp. 534-537).

2. Noțiunea de procedură civilă

Noțiunea „drept procesual civil” include pe cea de „**procedură civilă**”, deși frecvent cele două sintagme sunt utilizate în același sens, fiind confundate. Nu este însă o greșeală,

¹ Publicată în M. Of. nr. 547 din 23.07.2015, în vigoare din 1.01.2016.

² Publicată în M. Of. nr. 1.027 din 27 decembrie 2006.

³ Publicate în M. Of. nr. 100 din 01 mai 1934.

în mod tradițional prin **procedură civilă fiind înțelese** numai regulile de desfășurare a procesului civil. S-ar putea afirma astfel că procedura civilă are *două sensuri*: *unul restrâns*, privind procedura civilă propriu-zisă, cuprinzând o parte importantă a dreptului procesual civil, reglementând modul de desfășurare a procesului civil, pe parcursul celor două faze – judecata și executarea silită, și *un sens larg* în care se includ atât conținutul procedurii propriu-zise, cât și regulile de organizare judecătorească, de competență și cele privind acțiunea civilă.

Din rațiuni teoretice și pentru o bună organizare și structurare a materiei reținem că dreptul procesual civil include procedura propriu-zisă, normele de competență și de organizare judecătorească (jurisdicția) și normele reglementând acțiunea civilă. Este necesar ca mai întâi să se analizeze aspectele de organizare judecătorească și acțiunea civilă, care leagă dreptul substanțial de dreptul procesual și realizează trecerea de la jurisdicție (organizare judecătorească și competență) la procedura civilă propriu-zisă (jurisdicție – acțiune civilă – procedură), iar ulterior procedura propriu-zisă.

Etimologic **jurisdicția** provine din latinescul *jurisdictio* (Molcuț, *Drept roman*, 1994, p. 64), compus din „*juris*” – drept și „*dicto*” – rostire, exprimare, constând în dreptul magistratului de a supraveghea îndeplinirea formelor proprii jurisdicțiilor prin care părțile își valorificau pretențiile (Ștef, *Dicționar de expresii juridice latine*, 1995, p. 119).

În materie, noțiunea interesează, pe de o parte, în sensul său de putere, competență de a judeca, iar pe de altă parte în sensul de ansamblu al organelor care au competență de a judeca pricini de aceeași categorie (pe criteriul vertical-material sau pe criteriul orizontal-teritorial – Leș, *Tratat de drept procesual civil*, 2002, pp. 3 și 4). Astfel, jurisdicția cuprinde organizarea judecătorească, dar și competența instanțelor judecătorești și a altor organe cu activitate jurisdicțională, lămurirea sensului acestei noțiuni impunându-se numai din rațiuni practice, deoarece aceasta se încadrează, așa cum am arătat, în dreptul procesul civil, ca ramură distinctă de drept, fără a se considera și recunoaște apariția unui drept judiciar independent (Ceterchi, Luburici, *Teoria generală a statului și dreptului*, vol. II, 1977, p. 334; Pop, *Drept procesual penal*, vol. I, 1946, p. 31 și urm.; Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, 2010, p. 43).

§2. DREPTUL PROCESUAL CIVIL, AUTONOM ȘI DREPT COMUN

3. Rolul dreptului procesual civil

Autonomia dreptului procesual civil nu poate fi contestată deși nu se poate încadra perfect nici în dreptul public nici în cel privat, luând în considerare o privire dihotomică asupra dreptului (Leș, *Tratat de drept procesual civil*, 2008, pp. 14 și 15).

Iată câteva argumente care susțin independența dreptului procesual civil: obiectul de reglementare specific, care nu se poate cuprinde în nicio ramură de drept substanțial (organizarea și desfășurarea procesului, competența, acțiunea civilă etc.); principiile desfășurării procesului civil distincte de principiile dreptului civil; caracterul normelor de drept procesual, în mare parte imperative, distinct așadar de caracterul normelor de drept material (civil); sancțiunile specifice, precum și efectele acestora (decăderea procesuală).

Independența nu exclude, ci dimpotrivă implică interdependența cu alte ramuri de drept, mai ales că fără procedură „tăișul” – dreptul substanțial ar rămâne fără „mâner” – inutil. Această metaforă a fost utilizată în materia dreptului penal în raport cu dreptul procesual

penal, dar ea se aplică și în situația analizată (Volonciu, *Tratat de procedură penală*, vol. I, 1996, p. 31; Mommsen, *Droit penal des romains*, traduit par J. Duquesne, Paris, 1907, vol. I, p. XIV).

Aceasta relevă *rolul sancționator* al dreptului procesual civil, destinat să asigure respectarea altor dispoziții normative, făcând parte din alte ramuri de drept.

În materie procesuală părțile și judecătorul nu pot să urmeze orice conduită dorită, **procedura** impunând reguli ce trebuie respectate, câmpul voinței părților fiind mult limitat de dispoziții imperative, ceea ce denotă caracterul normativ, obligatoriu al dreptului procesual civil, care întărește aspectul său sancționator. De asemenea, în legătură cu acest **rol** și ca o dimensiune a caracterului normativ al dreptului procesual civil stă formalismul acestuia, măsură necesară pentru disciplinarea conduitelor particulare, toți fiind obligați să acționeze în același mod, cu respectarea aceluiași exigențe de formă, pentru protejarea în final a prevederilor dreptului material. Nu trebuie confundată formalitatea cerută de dreptul procesual cu forma dreptului procesual. Acest ultim aspect relevă conținutul noțiunii de izvor al dreptului, pe când formalitatea este conținută în izvorul dreptului procesual, impunându-se cu obligativitate, pentru a limita și a disciplina libertățile individuale.

Dreptul procesual civil îndeplinește și *rolul de drept comun* pentru toate celelalte ramuri de drept procesual, care protejează drepturi substanțiale aparținând fie dreptului privat, fie dreptului public. În măsura în care acestea au o reglementare proprie, se va aplica acesta din urmă (dreptul procesual penal), iar dacă legea respectivă *lato sensu* tace, se va apela la normele procesuale civile. Sub imperiul Codului de procedură civilă de la 1865, se susținea în literatura de specialitate și că aplicarea procedurii civile trebuie făcută numai dacă respectiva ramură de drept, care nu are dispoziții procedurale, aparține dreptului privat, fără a se arăta ce se întâmplă în cazul procedurii administrative, ținând de dreptul public (Ungureanu, *Drept civil, Introducere*, 2005, p. 29). Codul de procedură civilă din anul 2013 reglementează însă calitatea de drept comun a dreptului procesual civil, prin art. 2 C. pr. civ. care arată că dispozițiile codului constituie procedura de drept comun în materie civilă, iar în *materia civilă* (din punct de vedere procedural) trebuie incluse raporturile juridice de drept privat și de drept public, cu excepția celor supuse legii penale.

Coroborat cu aceasta, art. 2 C. civ. – Obiectul și conținutul Codului civil – prevede că dispozițiile codului reglementează raporturile patrimoniale și pe cele nepatrimoniale dintre persoane, ca subiecte de drept civil, viziunea monistă a legiuitorului simplificând și interpretarea asupra întinderii aplicării legii, Codul civil și procedură civilă, implicit, urmând să se aplice tuturor raporturilor juridice private, în sensul art. 2 și 3, inclusiv raporturilor dintre profesioniști (Piperea, *Profesionistul și întreprinderea sa*, în CJ nr. 1/2012, pp. 19-21)¹, precum și raporturilor dintre aceștia și orice alte subiecte de drept civil. Ca atare, raporturile juridice private, civile personal nepatrimoniale, de familie, profesionale, de afaceri, de dreptul muncii, transporturi, vor fi supuse Codului de procedură civilă, în lipsa unei reglementări speciale.

¹ Sunt considerați profesioniști toți cei care exploatează o întreprindere.

Constituie exploatarea unei întreprinderi exercitarea sistematică, de către una sau mai multe persoane, a unei activități organizate ce constă în producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri sau în prestarea de servicii, indiferent dacă are sau nu un scop lucrativ.

Noțiunea „profesionist” include categoriile de comerciant, întreprinzător, operator economic, precum și orice alte persoane autorizate să desfășoare activități economice sau profesionale, astfel cum aceste noțiuni sunt prevăzute de lege, la data intrării în vigoare a Codului civil – art. 8 din Legea nr. 71/2011.

De asemenea, aplicarea dreptului procesual civil se va realiza și în cadrul acelor raporturi juridice, devenite litigioase, aparținând unor ramuri de drept în care există dispoziții procedurale speciale însă **acestea nu sunt suficiente** pentru asigurarea protecției dreptului substanțial respectiv, cum este dreptul administrativ.

În reglementarea franceză se regăsește un Cod de procedură administrativă, care se aplică deosebit de procedura civilă (Rouquette, *Petit traité du proces administratif*, 2010, p. 13; Guinchard, Ferrand, Chainais, *Procédure civile*, 2009, p. 4).

Legiuitorul român a optat pentru un Cod administrativ¹, în care sunt cuprinse succinte dispoziții procedurale, acolo unde se derogă de la dreptul comun în materie, reglementat de Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ, care la rândul său se complinește cu normele Codului de procedură civilă, în măsura în care acestea nu sunt incompatibile cu specificul raporturilor de putere dintre autoritățile publice și persoanele vătămate în drepturile sau interesele lor legitime (art. 28 alin. 1).

Similar, art. 3 alin. 2 din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală trimite în completare la Codul de procedură civilă², raporturile la care se referă, de drept fiscal, ținând în mod cert de dreptul public, dar încadrându-se în ipoteza art. 2 C. pr. civ. Art. 275 din Codul muncii arată că dispozițiile acestuia se completează cu prevederile Codului de procedură civilă. Art. 342 alin. 1 din Legea insolvenței nr. 85/2014 prevede că aceasta se completează, în măsura în care nu contravin, cu normele Codului de procedură civilă și ale Codului civil.

În concluzie, rolul de drept comun al dreptului procesual civil presupune atât aplicarea sa acolo unde nu există nicio prevedere procesuală, cât și completarea normelor de procedură existente, dar insuficiente.

4. Raportul dreptului procesual civil cu alte ramuri ale dreptului

a) *Dreptul procesual civil și dreptul civil*

Principala și cea mai importantă legătură ce trebuie stabilită este dată de raportul procedurii cu **dreptul civil**, substanțial. Utilitatea fiecăreia dintre aceste ramuri se concretizează prin intermediul celeilalte, nefiind de conceput drept material fără drept procesual și viceversa.

Pentru a exprima raportul între cele două ramuri de drept în literatura de specialitate se arată că legătura dintre ele „dă expresie corelației dintre conținut și formă” (Ciobanu, *Tratat ...*, vol. I, 1996, p. 160).

b) *Dreptul procesual civil și alte ramuri de drept privat*

Dreptul procesual civil se aplică și raporturilor procesuale determinate de raporturi de drept substanțial născute potrivit altor ramuri de drept privat, în măsura în care procedura reglementată în aceste ramuri nu este îndestulătoare pentru soluționarea posibilelor litigii (dreptul muncii).

¹ Adoptat prin O.U.G. nr. 57 din 3 iulie 2019, publicat în M. Of. nr. 555 din 5 iulie 2019.

² Unde prezentul cod nu dispune, se aplică prevederile Codului civil și ale Codului de procedură civilă, republicat, în măsura în care acestea pot fi aplicabile raporturilor dintre autorități publice și contribuabili/plătitori.

Responsabilitate civilă

c) Dreptul procesual civil și alte ramuri de drept procesual

Dreptul procesual civil este ramură de drept comun pentru orice procedură aparținând **dreptului public**, astfel încât el va asigura prevederile necesare sau completarea celor existente în orice ramură de drept procesual.

Procedura penală apelează la procedura civilă, atunci când în discuție este executarea unor dispoziții privind despăgubiri civile pronunțate în hotărâri penale¹. Importanța distincției între cele două proceduri este determinată de situația în care una și aceeași faptă constituie un delict civil, dar se încadrează și în sfera infracțiunii. Principii esențiale în materie substanțială, cum sunt repararea integrală a prejudiciului, dar și *ne bis in idem*, fac dificilă alegerea între parcurgerea celor două proceduri, astfel că s-a impus instituirea unor reguli care să soluționeze eventualul conflict între acestea, respectiv *electa una via non datur recursus ad alteram* (Stătescu, Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, 2000, p. 125 și urm.), față și de slăbiciunea individului persoană vătămată care, cel puțin din punct de vedere financiar, preferă procedura penală.

Alegerea sau excluderea aplicării uneia sau alteia dintre proceduri se justifică pe diferențele existente între acestea. Astfel, dacă ambele proceduri apără drepturi subiective consacrate de norme materiale, totuși deosebirile sunt de esență: la nivelul principiilor celor două ramuri de drept, dreptul procesual penal se caracterizează de regulă prin oficialitate, iar dreptul procesual civil prin disponibilitate; în materia organelor care participă la judecată, procesul penal se desfășoară în prezența procurorului care are rol de acuzator, pe când procesul civil este numai prin excepție desfășurat cu participarea procurorului; procesul penal cuprinde de regulă trei faze – urmărirea penală, judecata și executarea, în timp ce procesul civil se desfășoară în general în două faze, lipsindu-i urmărirea, cu excepția cazurilor speciale, de excepție când procesul civil nu se poate desfășura decât după o procedură prealabilă, cum este cazul în contenciosul administrativ; opozabilitatea hotărârii penale este diferită de cea a hotărârii civile, autoritatea de lucru judecat a hotărârii penale față de cea civilă operează raportat la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o.

Procedura fiscală va fi în aceeași măsură completată cu dispozițiile procesuale civile, dacă în procesul de aplicare a legii se ajunge la situația lipsei de reglementare, deoarece procedura civilă conține regulile generale, iar legea trebuie interpretată pentru a produce efecte nu pentru a nu produce asemenea consecințe – *lex interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat*.

Totodată, în măsura în care este posibil se va apela și la argumentul de analogie, urmărindu-se însă respectarea dispozițiilor speciale care nu pot fi extinse prin analogie – *ubi eadem est ratio ibi eadem lex esse debet*.

d) Dreptul procesual civil și dreptul internațional privat

Dreptul internațional privat cuprinde norme pentru determinarea legii aplicabile unui raport de drept internațional privat, ca raport juridic civil, comercial sau alt raport de drept privat cu element de extraneitate (art. 2557 C. civ.).

În cazul acestor raporturi juridice nu interesează numai legea de drept substanțial aplicabilă, ci și regulile privind determinarea instanțelor competente, a formei și a modului de soluționare a litigiilor ivite în raporturi juridice cu elemente de extraneitate, recunoașterea și executarea hotărârilor străine (Ungureanu, Juguștru, *Manual de drept internațional privat*,

¹ Art. 581 C. pr. pen.

2001, p. 19; Duminică, Olah, *Drept internațional privat – Partea generală*, 2014, p. 19), dreptul procesual civil fiind influențat, ca aplicare în spațiu, de reglementările dreptului internațional privat.

■ Speță:

1. A.B. a solicitat la 12 decembrie 2018 anularea raportului de inspecție fiscală și a deciziei de impunere încheiate la 10 august 2018, în ceea ce privește stabilirea obligației de plată a TVA stabilit suplimentar pentru perioada verificată. Totodată a solicitat și suspendarea executării actelor fiscale atacate.

A arătat că a atacat decizia de impunere în fața organelor fiscale, dar că nu a primit niciun răspuns.

Instanța a respins ca inadmisibilă cererea, reținând că nu pot fi atacate actele fiscale menționate, ci numai decizia de soluționare a contestației administrativ-fiscale, deoarece în speță se aplică norma specială, care derogă de la dreptul comun.

A.B. a declarat recurs împotriva sentinței.

Cum va motiva cererea?

§3. IZVOARELE DREPTULUI PROCESUAL CIVIL CA RAMURĂ DE DREPT

5. Generalități

Pentru a ajunge la noțiunea de „drept pozitiv procesual” trebuie analizate mai întâi izvoarele materiale ale dreptului, constând în realitățile exterioare economice, sociale, culturale, ideologice, „solicitante” ale unor reguli specifice și care determină acțiunea legiuitorului (Popa, *Teoria generală a dreptului*, 2005, p. 161). Această cercetare a factorilor determinanți pentru apariția dreptului ține însă de materia filosofiei dreptului sau a altor științe în corelație, investigația teoretică a fenomenului juridic având valoare în cazul prezentat numai în ceea ce privește interpretarea istorică, teleologică și structuralistă a normei procesuale.

Așadar, pentru dreptul procesual civil devine necesară analizarea formei sale de exprimare, ceea ce *lato sensu* cuprindem în noțiunea de „formă” sau „izvoare formale”.

De asemenea, este important a se observa și eficiența juridică a doctrinei și jurisprudenței naționale și internaționale, precum și a cutumei, dacă este cazul.

6. Legea *lato sensu*

Dreptul procesual civil își regăsește izvoarele atât în norme interne, cât și în norme internaționale, devenite reglementări interne pe calea aderării României la tratatele internaționale.

Izvoarele formale internaționale sunt așadar tratatele la care România este parte și pe care le-a ratificat Parlamentul, cu particularitățile dreptului european, care în condițiile tratatului nu necesită preluare în dreptul intern (Ștefan, Andreșan-Grigoriu, *Drept comunitar*, 2008, p. 116 și urm.).

Pentru a constitui izvoare ale dreptului procesual civil aceste acte normative internaționale trebuie să cuprindă reglementări procesuale. Astfel, în materie se încadrează: Convenția privind procedura civilă, semnată la Haga în 1954, și ratificată de România în

anul 1971¹, Convenția europeană a drepturilor omului, adoptată de statele membre ale Consiliului Europei în anul 1950 și ratificată de România în anul 1994², Pactul internațional privind drepturile civile și politice, ratificat în 1974 de România, Convenția asupra competenței și executării hotărârilor în materie civilă și comercială, semnată la Bruxelles (1968), Convenția privind notificarea și comunicarea în străinătate a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă sau comercială, adoptată la Haga la 15 noiembrie 1965³, Convenția privind obținerea de probe în străinătate în materie civilă sau comercială, adoptată la Haga la 18 martie 1970⁴, Convenția privind facilitarea accesului internațional la justiție, încheiată la Haga la 25 octombrie 1980⁵, Convenția europeană asupra recunoașterii și executării hotărârilor în materie de încredințare a copiilor și de restabilire a încredințării copiilor, adoptată la Luxemburg la 20 mai 1980⁶, Regulamentul UE nr. 1215/2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială⁷, Regulamentul nr. 2201/2003 al Consiliului Uniunii Europene privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești etc. A fost adoptată Legea nr. 189 din 13 mai 2003 privind asistența judiciară în materie civilă și comercială⁸.

Dispozițiile constituționale arată care este raportul dintre normele interne și cele internaționale, prevăzând că „tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern”, iar „statul român se obligă să îndeplinească întocmai și cu bună-credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte”.

În materia drepturilor omului Constituția prevede că reglementările internaționale la care România este parte au prioritate față de reglementările interne în măsura în care între aceste două categorii există neconcordanțe. De asemenea, Constituția arată că toate prevederile interne vor fi interpretate în raport cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, încheiată de Națiunile Unite în anul 1948.

În urma revizuirii Constituției în anul 2003, art. 20 a fost modificat în sensul că atunci când între reglementările interne și cele internaționale există neconcordanță, vor avea prioritate de aplicare cele mai favorabile, în materia drepturilor omului.

Aceeași dispoziție este preluată și în Codul de procedură civilă, care, în ceea ce privește pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, arată că dacă există neconcordanțe față de cod, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care legea internă (codul) conține dispoziții mai favorabile (art. 3).

De asemenea, este consacrată expres în art. 4 C. pr. civ. prioritatea normelor obligatorii ale dreptului european, față de prevederile codului, indiferent de calitatea sau de statutul părților, bineînțeles acolo unde aceste norme sunt izvoare de drept procesual (Duminică, *Criza legii contemporane*, 2014, pp. 57-66, Fuerea, *Temeiul juridic al angajării răspunderii statelor pentru neîndeplinirea obligațiilor asumate prin tratatele Uniunii Europene, privire specială asupra României*, 2017, pp. 122-125).

¹ Decretul nr. 81/1971.

² Legea nr. 30/1994 a fost publicată în M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994.

³ Legea nr. 124 din 11 aprilie 2003, publicată în M. Of. nr. 265 din 16 aprilie 2003.

⁴ Legea nr. 175 din 9 mai 2003, publicată în M. Of. nr. 333 din 16 mai 2003.

⁵ Legea nr. 215 din 22 mai 2003, publicată în M. Of. nr. 375 din 2 iunie 2003.

⁶ Legea nr. 216 din 22 mai 2003, publicată în M. Of. nr. 367 din 29 mai 2003.

⁷ Publicat în JOUE nr. L 351 din 20 decembrie 2012, pp. 1-32.

⁸ Publicată în M. Of. nr. 337 din 19 mai 2003.